

Forfatteren er redaktør ved Jysk Ordbog

Torben Arboe:

Anmeldelse af

Steen Steensen Blicher: *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvøe fra Hamborg til Skagen*. (1839). Udg. af Blicher-Selskabet og Gyldendal. 2013. 72 s. 20x26 cm.

Kr. 120,- plus porto kr. 26,- ved henvendelse til Blicher-selskabet. Kr. 150,- i boghandlen.

Vestlig Profil ... har været udgivet flere gange siden 1839, først og fremmest i St. St. Blicher: *Samlede Skrifter* 1-33 (1920-1934), bd. 23 (1925) s. 71-162, med et omfattende noteapparat s. 208-218. Også Blicher-Selskabet har udgivet *Vestlig Profil* ... tidligere, nemlig i St. St. Blicher: *Udvalgte Værker* 1-4 (1983), bd. 4 s. 9-71 (noter s. 392-401, især ud fra 1925-udgaven). Nu har selskabet fundet tiden inde til at udgive værket som selvstændig publikation, og resultatet er blevet virkelig indbydende: pæn, letlæselig sats og fine illustrationer (akvareller) af Jens Mathiesen. Der gives på de sidste sider mange nødvendige noter til teksten, med baggrund i de tidligere udgaver. Bogen er forsynet med et forord og et efterord ved Blicher-Selskabets formand, Erik Harbo; desuden findes på omslaget oplysende bemærkninger om 'Den ukendte Blicher' og om kunstneren Jens Mathiesen.

Blicher (1782-1848) havde et stort forfatterskab bag sig ved udgivelsen af *Vestlig Profil* ... i 1839. Det omfattede bl.a. *Digte* I-II fra 1814 og 1817 (heriblandt 'Kjær est du, Fødeland'), *Samlede Digte* I-II fra 1835-36 og *Trækfuglene* fra 1838, desuden noveller som 'Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog' i tidsskriftet *Læsefrugter* 1824 og 'Hosekræmmeren' i *Nordlyset* 1829.

TOPOGRAFISK, HISTORISK. Blichers beskrivelse fra den jyske halvøes vestkyst stammer fra den såkaldte helstatstid, hvor hertugdømmerne Slesvig og Holsten endnu hørte til det danske rige. Blicher havde i sommeren 1838 fået et tilskud på 300 rigsdaler til en rejse fra syd til nord i de danske områder (jf. efterordet, s. 71), og beskrivelsen stammer hovedsagelig derfra, men indbefatter iagttagelser fra tidligere ophold nogle af stederne. Beskrivelsen er opdelt i 33 små kapitler, der hver tager udgangspunkt i bestemte lokaliteter; nogle kapitler havde i månederne forud for den samlede udgivelse været offentliggjort i dagbladene Jyllands-Posten og Dannevirke februar-juli 1839 (jf. *Samlede Skrifter* 23:208). Bogens første 7 kapitler vedrører Holsten og Ditmarsken, de næste 5 (Syd)Slesvig inkl. nordfrisisk område. Derefter følger 8 kapitler vedr. vestkysten fra den nuværende dansk-tyske grænse op til Limfjorden (herunder Tønder, Fanø, Bovbjerg), dernæst 7 fra Thy og Hanherred (fra Agger til Bulbjerg); der afsluttes med 6 fra Vendsyssel (fra Vildmosen til Skagen/Grenen).

Blicher har påtaget sig rollen som veloplagt rejsefører og fortæller livligt om de enkelte steder, deres historie og mennesker før og nu. Han gengiver mange af sine umiddelbare indtryk og associationer, fx i kap. II, 'Elben og dens Bredder': "*Blankenese! – Skovshoved! Hornbek! ... Jeg elsker Eder, I vævre Amphibier*" (dvs. land-/vandvæsener, s. 13), hvor han ikke beskriver den holstenske fiskerby Blankenese nærmere, men lader associationer til danske fiskerbyer være tilstrækkeligt til at anslå stemningen. I beskrivelsen fra "Marsken", dvs. Ditmarsken, trækker Blicher i kap. III-VI på sin viden fra udarbejdelsen af novellen 'Telse' (i *Nordlyset* 1829) vedr. ditmarskskrigene omkring år 1500. Deres grumhed vises bl.a. ved en malende beskrivelse af, at der var et så stort antal faldne, "tyve tusinde Fjender", at de ikke kunne begraves straks efter et slag: de "maatte først afgive Beenradenes Beklædninger til Rovdyr og Aadsselfugle" (s. 16). En nærmest 'gotisk', uhyggeskabende beskrivelse af forvandlingen af slagmarkens døde til skeletter; Blicher spænder over både det lyse og det mørke i skildringerne.

Det mørke syn viser sig også i omtalen af Fanø (kap. XV): efterårets storme giver "Vrag og Liig", og "een Storm har gjort tolv Koner til Enker" (s. 29). Det lyse er dog også med: klitterne i landskabet på den videre rejse mod nord giver udsigter, der er "en Malermesters Pensel fuldkommen værdig", og "Fjordens Barm glødede ved (solens) Afskedssmil" på Tipperne (s. 30). Men vestkysten *er* barsk med talrige strandinger, understreger Blicher i kap. XX om Bovbjerg længere mod nord: han omtaler her den nok største stranding overhovedet, linjeskibene *St. George* og *Defence* 24/12 1811 under Englandskrigene, med 1600-1700 druknede (s. 41 samt note s. 36).

Nået op til Limfjordsegnene nævner Blicher (i kap. XXIII) Vesterhavets gennembrud af Aggertangen 1825, altså kun 13-14 år før *Vestlig Profil* ... blev skrevet; han ser det som "blot en ny Udgave af en gammel Historie", idet der helt tilbage i vikingetiden har været gennembrud og tilsandinger igen her (s. 46f.). Fra Agger nævnes havets stadige angreb på klitterne, som har bevirket ødelæggelse af kirken og kirkegården: han så ligkister stikke frem "gjennem den hvide Sand" øverst i klitten, og "en bleget Hovedskal keeg op mod Dagens Lys; tvende hud- og kjødløse Been dinglede ud over Klinten,

som til en ny Vandring efter den lange Hvile” (s. 44). Altså igen næsten ’gotisk’ uhyggelige træk i beskrivelsen. Med et par mellemstationer i Thy kommer Blicher frem til Bulbjerg (kap. XXVII): ”Bulbjerg. Jyllands eneste Klippe, eneste faste Bolværk mod Havet”; han giver den æren for, at havet ikke er trængt ind til Limfjorden som ved Aggertangen (s. 54).

Efter Bulbjerg er næste station Vildmosen i det sydvestlige Vendsyssel. Blicher ser på god rationalistisk, landøkonomisk vis, at den må kunne afvandes og gøres beboelig, men glæder sig på vildtets og især jagtens vegne over, at det ikke er sket (s. 56). Videre mod nord når han i kap. XXIX først Rubjerg knude, der som Bulbjerg ses som et bolværk mod havet (s. 58), derpå i kap. XXXI ”Milerne ... hine umaadelige Sanddriver der Norden for Raabjerg Præstegaard” (s. 60). Blicher dvæler lidt ved den gamle og den nyere bydel i Skagen, og fra Grenen anslår han i et digt afsluttende skandinavismens toner om at glemme gammelt fjendskab mellem broderlandene: ”Sværd fra Lænderne / Ræk sammen Hænderne / I her paa Sletten / I paa Bjerget” (s. 64).

POLITISK. Helt specielt er kap. XVII, der begynder med en naturbeskrivelse fra Tipperne i den sydlige del af Ringkøbing fjord, men går over i en drøm, hvor Blicher holder tale til en stænderforsamling: ”Dannemænd! ... Medborgere! ... Landsmænd!” (s. 31-34). Fra 1834 var oprettet to rådgivende stænderforsamlinger, den ene i Viborg, den anden i Roskilde, til at rådgive den enevældige konge (Frederik d. 6.), altså et vigtigt skridt i retning af liberalisme, som Blicher skønt kongetro går ind for. Talen havde i april 1839 været trykt i Jyllands-Posten (*Samlede Skrifter* 23:52-58) og var en forløber for Himmelbjergmøderne, som begynder samme år. Den demokratiske tankegang var han blevet påvirket af under Sverigesrejsen i 1836 (jf. forordet s.7), nu taler han for ændringer i de hjemlige politiske forhold.

FOLKLORISTISK. Ovenfor er vist, at Blicher med få ord mestrer at anslå både dystre og lyse stemninger inden for de topografiske beskrivelser. Men han ynder også at gengive anekdoter, folkelige historier, sagn mv., der er knyttet til nogle af de besøgte steder – eller som han

bare indpasser i fremstillingen! Efter kap. XVIII om 'Klitboerne' på Ringkøbingegnen følger således kap. XIX, der direkte betegnes som et 'Sidespring gennem Heden. (Røverhistorie)' hhv. en 'Original Røvernovele' (s. 37); den omhandler fortællinger om fribytteren Jens Langkniv i de midtjyske hedeegne i 1700-tallet. Tilsvarende indeholder kap. XX om Bovbjerg 'Endnu en Røverhistorie' (s. 40), nemlig om, hvordan en af 'natmændene' på heden, *Stoffe Jennyww* (dvs. Christopher Eenøje, Blichers note), fik sit øgenavn (s. 42). Videre må nævnes kap. XXIV om 'Færborg', en ruin af en herregård på en lille ø i den daværende Sjørring sø i Thy; herfra gengiver Blicher et sagn om to brødre, der ødelægger hinanden i en strid om en pige fra Mors (s. 49-51). I disse skildringer har Blicher fat i samme type folkløst stof, som Evald Tang Kristensen senere i århundredet indsamlede og fik trykt under titler som *Sagn fra Jylland*, *Æventyr fra Jylland*.

LITTERÆRT. Som i novellerne bruger Blicher ofte den teknik at henvende sig direkte til læserne eller foregribe indvendinger fra dem. Det ses fx efter den korte omtale af Ribe vedr. riddertid, stormfloder, kongegrave mv. (kap. XIV): "Naa, og hvad saa meer om Ribe? Hvad kostede Smørret? Var Feedekvæget i nogen Pris?" (s. 27). Blicher ved, at sådanne helt pragmatiske, jordnære spørgsmål om handel og økonomi måske skal besvares for at holde nogle kritiske læsers interesse fangen; det kan han dog ikke tage sig af og springer let videre til omtalen af Fanø: "Ven Sømand! kan jeg faae en Baad til Sønderhoe?". Senere på rejsen gennem klitterne nordpå mod Bovbjerg forestiller Blicher sig mere positive læsere og påpeger, at han virkelig tager hensyn til dem, fx: "Kjære Læsere! og – jeg tør vel haabe – Læserinder! Begynder Veien ikke at falde Dem noget lang, og noget trang? Det evige Sand og Vand!" (s. 41). Blicher lægger her med elegante formuleringer op til, at han vil prøve "at lette og forkorte Veien med endnu en lille Røveranecdote", hvad han da også får lov til, med anekdoten om *Stoffe Jennyww* (jf. ovf.). Teknikken med at henvende sig til '(smukke) Læserinder' anvender Blicher også i nogle noveller; tilsvarende gælder tilbudet om at 'forkorte Veien' med en fortælling eller en vise (fx i 'Kjerlighed paa Dagvognen', *Samlede Skrifter* 28:76f.). Senere (s. 56) lader Blicher

sin 'Medvandrer' opbragt spørge, hvorfor i alverden Vildmosen ikke er afvandet og opdyrket, men afviser så spørgsmålet med bemærkningen: "Kjere Ven! Man kan godt høre på dig, Du ingen Jæger er". Den påbegyndte dialog afløses af en lang enetale om, hvor stort et stort tab det ville være, hvis "Tredækkere" (bekkasiner) og andet vildt derved forsvandt. Blicher spiller altså meget behændigt på fiktivt at inddrage læserne i fremstillingen.

En anden teknik, Blicher benytter sig af, er at lade en figur kaldet *Peer Spillemand* rette kritiske bemærkninger mod fremstillingen: 'han' omtales i kap. XIX som 'en gammel Bekjendt', der med 'satiriske Albuestød' (s. 37) forsøger at forpurre Blichers planer om, hvad der skal fortælles. Da Blicher under opholdet på Holmsland vil berette noget fra heden, indvender Peer Spillemand: "det er da forskrækkeligt med den Hede; der trækker han altid Folk ud; og der er slet ikke andet Rart end Urhøns og Natmændsfolk" (s. 37). Alligevel giver han efter: "Jo! Fortæl os en af dine Røverhistorier!", hvorpå Blicher tager fat på historien om Jens Langkniv (jf. ovf.). Et sted, hvor fortællingen er på vej ud ad tangenten, lægger Blicher ansvaret herfor på spillemanden: "Det er hans Skyld, den Væver og Vrøvler Peer Spillemand der har saaledes forplumret min faste og rolige Tankegang med hans formaledidede Parentheser og Episoder" (s. 41; formaledidede = forbandede, jf. note). Virkelig en morsom indre dialog, Blicher her og andre steder fører med Peer Spillemand / sig selv, idet Blichers stil oftest ikke er den nævnte 'faste og rolige tankegang', men en fremstilling hele tiden krydret med iagttagelser og associationer. Peer Spillemand-figuren er Blichers inkarnerede kritiker, repræsenterer hans indgående selvkritik; den optræder også i andre af hans skrifter og er blevet kaldt hans alter ego (fx i note til kap. XIX, s. 69).

Blicher skriver i romantikkens (eller romantismens) periode, hvor det bl.a. drejer sig om at give mange detaljer i beskrivelser af personer og dramatiske begivenheder. Også det spiller han behændigt på, især i slutningen af beretningen om Jens Langkniv: desværre har vi ikke "noget historisk om det Vigtigste ... nemlig Henrettelsesscenen: hvorledes var han klædt? Sort eller hvidt? I sidste fald, om da med sorte Sløjfer? Om der vare mange Tilskuere? om der vare mange Damer iblandt? Om Præsten eller Bøddelen ...

kyssede ham til Afsked! m.m.m.” (s. 40). Man fornemmer en ironisk distance hos Blicher til alle disse detaljer; men han ved, at tiden og den genre, han her bevæger sig over i, nemlig novellen, kræver dem: de hører med til ”det Interessante i et saadant Skuespil”. Men det var man i 1700-tallet ”for raa og udannet” til at vide, så Blicher må modstræbende ”her ende (sin) Novelle”, selv om afslutningen måske ikke har ”behaget de Læsende”.

Endelig skal nævnes, at Blichers lærde baggrund slår igennem lige fra de første sider, nemlig ved de mange henvisninger til ældre litteratur, antikken, græsk-romersk historie, mytologi mv. Det gælder fx formuleringer som: ’paa Mercurii Alter offres kun nogle Tyvekoster ... paa Bacchi nogle Drikkepenge’ (s. 11) samt ord og begreber som ’Aries’ og ’Testudo’ (s. 40) hhv. ’Hebes Nectarbæger’ (s. 44). Her giver noteapparatet en stor hjælp til forståelsen af de overordnede sammenhænge, Blicher skrev indenfor eller søgte at etablere forbindelse til.

DIALEKTALT. Der optræder af og til dialektord i *Vestlig Profil* Et par dialektreplikker gengives; den længste indeholder bl.a. sætningen ”*a æ bløwen saa syg, a trower eet a løwer*” (jeg er blevet så syg, jeg tror ikke, jeg (over)lever; s. 39f.). De fleste dialektale enkeltord findes i kap. XXIV, et sagn fra Thy og Mors, fx ’det var to *hwall* og *bovn* Karle’ (s. 49), hvilket i noterne oversættes til ’rask, dygtig’ hhv. ’overmodig’. Dette stemmer godt overens med Jysk Ordbogs angivelser i artiklerne *hvællig 1* hhv. *bovn 2*. Desuden kan nævnes udtrykket ’gik omkring og *fægtede*’ (s. 50), af Blicher oversat til ’tiggede’, igen i god overensstemmelse med Jysk Ordbog: *fægte 2* = skaffe sig ved at låne, tigge mv. Endvidere *Ka’bolles*, dvs.: Karen, Bolles datter (el. Boldes, stavemåde usikker), og det adjektiv, hun beskrives med: den *dolle* datter, hvor *dol* betyder ’smuk, køn’ (note s. 70), jf. ²*dol 1* i Jysk Ordbog. Endelig gives en vidtløftig historie fra et slag i 1700-tallet som værende baggrunden for en kraftig ed, nemlig, *paa ram jydsk*: ”*Aa Dæwlen skal regier jer*” (= åh, djævlen skal regere jer; s. 52). Denne ed er nok bedst kendt fra en fortælling i *E Bindstouw* få år senere (1842), hvor hovedpersonen bruger den over for en fransk soldat (s. 16); i *Vestlig Profil* ... finder Blicher den bekræftet i Thy hos en gammel mand, der fortæller en lignende

historie om skærmydsler med franske soldater. Her bruges endvidere udtrykket: ”de *bottrede paa*” (dvs. talte meget hurtigt, s. 53), ligeledes kendt fra soldaterfortællingen i *E Bindstouw* (s. 15).

SAMTIDIG ANMELDELSE. En anmeldelse umiddelbart efter udgivelsen karakteriserer *Vestlig Profil* ... således: ”Forfatterens bekjendte interessante Skildringer af den nordiske Natur og Folkelighed er her ledsaget af en vakker Humor, der ofte lader den djærve Sandhed fremtræde i fritflagrende Klædebon” (*Kjøbenhavnsposten* 18/7 1839). Der sigtes her til, at Blicher omtaler tidens dyrkelse af tallotterispil (på Hamborgegnen) med henvisninger til den græske mytologi: mærkeligt, ”om de Gamle slet ikke skulde have kjendt Gudinden Lotteria, da hun dog er Søster til de tre Gratier: Tisiphone, Megæra og Alecto” (s. 10f. i 2013-udg.). Den ’vakre humor’ kan her uden videre kaldes ironi, da de nævnte gratier faktisk er ”furier der piskede deres ofre med svøber og slanger” (note s. 66).

TYSK OVERSÆTTELSE OG ANMELDELSE. Det kan tilføjes, at *Vestlig Profil* ... ret hurtigt blev oversat til tysk under titlen: *Nordseebilder. Erinnerungen einer Reise auf den Westküsten Holsteins, Schleswigs und Jütlands von Hamburg bis Skagen* (Kiel, 1839 el. 1841). Her nævnte man altså de enkelte inddragne landsdele i stedet for som Blicher at referere generelt til ”den kimbriske halvø”, en betegnelse, han formentlig havde valgt for at knytte forbindelse til historien langt bagud. Også denne udgave blev anmeldt i datiden, nemlig i *Deutsches Literaturblatt* (1841). Her var man mere forbeholden over for Blichers humor. Hvis man ikke kendte noget til Blicher, fx ikke *Trækfuglene* og ikke vidste, at han var præst og nærmede sig de tres år, ville man iflg. anmelderen ud fra *Nordsøbilleder* anse ham for at være en ung dansk litterat, påvirket af Jens Baggesens muntre snakkesalighed (”heitere Geschwätzigkeit”) og Grundtvigs folkelige poesi (”das Volkspoetische”) – og næppe mere end 20 år gammel! (jf. ”mehr als zwanzig Jahre würden wir aber den Verfasser nicht leihen”). Beskrivelsen af egnen ved Elben menes ganske mangelfuld; mere tåleligt bliver det i omtalen af Ditmarsken og faktisk interessant, når det drejer sig om Jyllands ’schaumbespuhlten’ (dvs. ”skumskyllede”) sandkyster. Her forlader anmelderen helt den generelle

kritik, der fylder ca. 1/2 spalte, og citerer i stedet oversættelsen af Blichers kapitel XX om Bovbjerg (skibsforlis, røverhistorie mv.) over 3 spalter. Dette får lov at afslutte anmeldelsen, hvilket trods alt giver Blicher adskillig anerkendelse.

SAMMENFATNING. *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø* giver ikke blot en omtale af en række karakteristiske lokaliteter på den lange Nordsø-/Vesterhavs-kyststrækning fra Hamborg til Skagen, men også et indblik i historiske begivenheder, folkløse, dialekter, tidens politiske strømninger mv. Det hele præsenteres med en friskhed (en 'vakker humor'), som om man oplever de enkelte steder og personer sammen med Blicher; de anvendte litterære teknikker hjælper med til at sikre, at læseren kan følge hans mange inciterende tankespring i tid og rum. En virkelighed i den grad 'set gennem et temperament', at bogen fortsat vil være interessant for mange læsere.

Om Blicher-selskabet

Stiftet i 1951. Formål: at fremme og uddybe interessen for Steen Steensen Blichers liv og digtning.

Har forestået en række nyudgivelser af Blichers værker, bl.a. *De tre Helligaftener* (2009), *Frøkenen på Hald* (2008) og *En Sommerreise i Sverrig Aar 1836* (2011).

Desuden CD-indspilninger, fx 15 sange fra *Trækfuglene* og genudgivelse i 2012 af *E Bindstouw*, sunget og fortalt af "E Bindstouwfolk fra Thorning" (1982).

Medlemsblad: *Blicher-Noter*, 2 gange årligt.

Desuden arrangeres møder og seminarer. Blicher-prisen uddeles årligt.

Medlemmer modtager en årsgave i form af en nyudgivelse fra selskabet.

Medlemskab kr. 150 pr. år.

www.blicherselskabet.dk